

Čemu se kdy na fakultě právnické učilo.

Jan K a p r a s.

(Úvodem k anketě o reformě studia právnického.)

Ve středověku patrný jsou na právnických fakultách evropských dvě skupiny. Na jedněch (na př. v Paříži) učilo se jen právu kanonickému, na druhých (na př. v Bononii) vedle práva kanonického vykládalo se i právo římské. Ti, kdož složili na těchto fakultách nižší zkoušky, byli bakaláři; kdo měli vyšší zkoušky, dosáhli hodnosti akademické, mistra či doktora jednoho nebo obou práv.

Na nově založené universitě Karlově (1348) učilo se od začátku dle pařížského vzoru jen právu církevnímu a to zůstalo také, když po roce 1372 z fakulty juristické vytvořila se kusá samostatná universita juristů. Od roku 1360 uvádějí se sice vedle doktorů církevního práva i doktoři práva civilního či římského, avšak teprve v devadesátých letech (1390) Jindřich ze Sušic začal soustavně v Praze o římském právu vykládati a roku 1402 připomíná se tu první promoce na doktora obou práv. Vykládaly se od té doby vedle sebe corpus juris canonici a corpus juris civilis. To bylo však jen do válek husitských, neboť hned roku 1419 universita juristů zanikla, a také na Karlově universitě, obmezené nakonec jen na fakultu artistickou, nevykládalo se právům soustavně. Jen tu a tam na artistické fakultě mihla se nějaká přednáška právnická o právu kanonickém, římském anebo dokonce i domácím (1451 novoměstský písař Prokop o městských knihách, 1500 Hieronymus Balbus o právu římském a kanonickém a 1580 Matyáš Molesinus o právu římském).

Začátkem XVII. věku, po majestátu na svobodu náboženskou, pokusili se profesori Karlovy university vzkřísiti fakultu právnickou, kde mělo vedle práva římského a kanonického vykládati se i právo domácí. Pokus ten výsledku trvalého neměl.

Ostatně také obě jesuitské university v českém státě mezitím v XVI. století vzniklé neměly fakulty právnické, spokojující se primitivními výklady o právu církevním na fakultě theologické.

Teprve spojená Karlo-Ferdinandova universita (1654) po bitvě bělohorské dostala zase skutečnou fakultu právnickou, na které jesuité učili právu církevnímu a římskému. Olomoucká universita

neměla tehdy sice fakulty, avšak vyučovalo se na ní v druhé polovici XVII. věku církevnímu právu jesuitou, a římskému právu, přičiněním moravských stavů, profesorem světským. Pokusy zavést na pražskou právnickou fakultu také domácí právo městské, neměly výsledku.

Doktorát práv sestával tehdy ze dvou rigoros: t e n t a m e n, kde se zkoušelo právo římské a církevní s připojením libri feudorum a e x a m e n, kde kandidát vykládal dvě místa pramenů, jedno z církevního a jedno z římského práva. Na to následovala ještě slavnostní disputace (pro coronide).

Na počátku XVIII. věku jest patrný značný úpadek právníckého studia u nás ve srovnání se zeměmi západními. Profesori sami to cítili, a snažili se o nápravu nejprve tím, že do svých soukromých kollegií zavedli 1725 právo veřejné dle Burkharda Struvia Syntagma juris a právo přirozené dle Hugga Grotia, De jure belli et pacis. K tomu připojeny 1740 výklady o praxi soudní advokáta Josefa Azzoniho.

Skutečná reforma studia právního u nás provedena byla však teprve 1747—48 studijním řádem, kterým k církevnímu a římskému právu definitivně jsou připojeny právo přirozené a praxe soudní, a dále nové právo trestní a směnečné. Zřízení profesury práva státního a manského bylo odloženo až na pozdější dobu.

Řád ten však nahrazen byl hned roku 1754 novým, kde stanoveny byly předměty takto: ius naturae a instituce; digesta a ius criminale; ius canonicum; ius publicum a ius feudale; historie říšská německá; praxe soudní.

Od roku 1763 nějakou dobu učilo se i právu hornímu, avšak jen až do smrti dvor. r. Peithnera z Lichtenfelsu.

Při výkladu říšské historie německé, mělo se přihlížeti k zvláštnímu státnímu právu dědičných zemí habsburských, zvláště k privilegiím Čech v Německu.

Původně zcela neodvisle od university učil od r. 1766 Sonnenfelsův žák Josef Buček vědám policejním a komorním. Přednášky ty přičleněny byly nejprve 1768 jako stolice k fakultě filosofické a teprve 1784 přeneseny jsou na fakultu právnickou a současně bylo nařízeno, aby v nich bylo přihlíženo nejen k theorii, nýbrž i k platným nařízením a zákonům.

Z organizace studií třeba se zmíniti o prodloužení studia právního rokem 1780 na čtyři leta.

Od roku 1755 upraveny jsou zkoušky ve čtyři rigorosa dvouhodinná, takže při prvním zkoušelo se ius naturae a ius criminale, při druhém universum ius civile, při třetím universum ius canonicum et feudale a při čtvrtém ius publicum tam universale sive gentium, quam particulare S. Romani Imperii.

V novém studijním řádu z 2. března 1792 najdeme tyto předměty: právo přirozené, státní a mezinárodní, právo římské, církevní, provinciální právo občanské, rakouské právo trestní, vědy politické a statistika. Vedle toho četl 1792—1824 prof. Veith o českém (historickém) právu státním.

Tento studijní řád změněn byl 18. září 1804 tak, že se četlo: v I. roce po oba semestry právo přirozené, státní a mezinárodní a právo trestní po dvou hodinách denně, statistika jednu hodinu;

v II. roce po oba semestry po 2 hodinách. právo římské, říšské dějiny jednu hodinu;

v III. roce po oba semestry po 2 hodinách právo církevní, právo lenní a německé státní po 1 hod.;

ve IV. roce vědy politické po 2 hod., rakouské právo soukromé 1 hod.; v letním běhu úřední styl 1 hod.

Avšak již po šesti letech upravena byla věc 13. července 1810 zase zcela jinak a to tentokráte na delší dobu:

I. rok: Úvod encyklopedický na začátku roku. Právo přirozené a trestní 2 hod. Statistika 1 hod.

II. rok: Krátký historický úvod na začátku roku. Římské právo 2 hod. první semestr. Církevní právo 2 hod. druhý semestr. Věda hospodářská 1 hod.

III. rok: Rakouské právo soukromé 2 hod. Lenní a obchodní právo 1 hod.

IV. rok: Vědy a zákonodárství politické 2 hod. Řízení soudní se slohem úředním 1 hod.

Roku 1827 zavedeny jsou přednášky o účetnictví.

Čtyři rigorosa upravena 7. září 1810 tak že:

- I. rigorosum obsahovalo právo přirozené, trestní a statistiku,
- II. rigorosum římské právo, církevní a lenní,
- III. rigorosum právo občanské, obchodní a směnečné,
- IV. rigorosum vědy a zákonodárství politické a řízení soudní.

Rigorosa se skládala vesměs až po absolvování studia.

Stejným asi způsobem vykládalo se právo na olomoucké universitě, ač tam nebylo fakulty právnické až do roku 1827, nýbrž jen právnické kursy o 2—3 profesorech. Od roku 1667 četli tu jesuité *ius canonicum*, od 1679 světský profesor stavu placený *ius civile*. V roce 1732 přibylo *ius publicum, naturale et gentium*, 1754 právo lenní a trestní, 1784 vědy politické, 1780 přechodně historie právní t. j. *ius patrium Moraviae* (Monse). Když kursy 1810 staly se čtyřletými, platily pak již pro ně tytéž předpisy, jako v Praze.

Rozsah a obsah jednotlivých předmětů nebyly v XVIII. a v první polovici století devatenáctého volně, libovali profesora svě-

řené, nýbrž řídily se učebnicemi tištěnými. Kde bylo učebnic pro týž předmět několik schváleno, mohl si profesor vybrati; kde však byla pouze jediná, byl nucen pouze jí se řídit. Tyto předepsané učebnice přestaly teprve rokem 1848, kdy v duchu svobody vysokého učení ponecháno bylo profesorovi na vůli, upravit si obsah svých přednášek dle svého přesvědčení.

Vedle dosavadních rigoros byla nařízením z 30. července 1850, č. 327, zavedena poprvé theoretická státní zkouška pro ty, kdož chtěli vstoupiti do státní služby. Státní zkouška skládala se tehdy ze tří oddílů:

1. oddílu všeobecného: obsahujícího filosofii a vnitřní politiku správní, národní hospodářství, finanční politiku, všeobecnou a rakouskou statistiku a přehled světových a rakouských dějin;

2. oddílu státovědecko-správního: rakouské právo státní, církevní právo, zákonoznalství finanční a správní;

3. oddílu judiciálního: právo trestní, soukromé, obchodní a procesní. —

Před všeobecnou ústní zkouškou předchází klausurka písemná o dvou thematech z téhož oboru jako všeobecná část ústní zkoušky. — Dosažení doktorátu nahrazuje dle téhož nařízení státní zkoušku.

Nový studijní řád zaveden byl 2. října 1855, č. 172 ř. z. Dle něho čte se:

I. roč.: dějepis říše německé a práva německého po celý rok, právo římské a dějepis práva římského po celý rok;

II. roč.: zimní běh: obecné právo soukromé německé; letní pololetí: filosofie práva a encyklopedie právních věd.

V jednom nebo v druhém pololetí nutno slyšeti také církevní právo a ve třetím pololetí na filosofické fakultě historii rakouskou; mimo to během tří prvních semestrů 4 hod. praktické filosofie.

Jako doporučená přednáška je tu: o rakouském právu lenním a o právu partikulárním té které země rakouské, kde universita je, anebo o dějepisí tohoto práva.

III. roč.: rakouské právo občanské po celý rok, v zimním běhu rakouské právo trestní, v letním běhu: trestní proces, v obou semestrech: vědy politické.

IV. roč.: celý rok rakouský proces civilní s řízením nesporným, zimní běh: rakouské právo obchodní a směnečné, politické vědy; letní běh: rakouská statistika.

Politickými vědami se romumělo dle nařízení: národní hospodářství, finanční věda a všechny nauky o věcech administračních, které nepatřily ani justici ani správě finanční.

Během osmi semestrů práv bylo slyšeti jednu historickou přednášku na fakultě filosofické.

Poprvé dělí se tímto nařízením studium na dvě oddělení zkouškou historicko-právní (obsahující římské právo, kanonické, německé dějiny říšské a právní s rakouskými dějinami). Složití ji bylo možno nejprve na konci čtvrtého semestru, nejdéle během pátého, jinak semestry další se nečitají. — Nabytý doktorát i nadále nahrazoval ostatní státní zkoušky, v podstatě judičiální a politickou.

K nové úpravě rigorosního řádu došlo však teprve 15. dubna 1872, č. 57 ř. z.: Jím zavedeny jsou tři rigorosa, jako pouhé ústní zkoušky skládané po absolvování, a to:

I. historicko-právní z práva římského, kanonického a německého;

II. judičiální z rakouského práva soukromého, práva obchodního a směnečného, rakouského řízení civilního, rakouského práva a řízení trestního;

III. politické ze všeobecného a rakouského práva státního, práva mezinárodního a z politické ekonomie (t. j. národního hospodářství a finanční vědy).

Další změny přinesl pro právnické studium řád studijní, zavedený zákonem z 20. dubna 1893, č. 68 ř. z., a nařiz. min. školství z 24. prosince 1893, č. 204 ř. z.

Studium definitivně zůstává rozděleno na dva oddíly, oddělené státní zkouškou historicko-právní. První státní zkoušku lze složití již na začátku semestru čtvrtého, a nutno ji složití nejdéle na konci tohoto semestru. Dle toho první oddíl studia, převahou historický, obsahuje tři nebo čtyři semestry. Jednu ze zbývajících státních zkoušek (judičiální nebo státovědeckou) možno složití v posledních týdnech semestru osmého. Rigorosa nenahrazují více státní zkoušky.

Předměty prvního historického oddílu jsou:

římské právo 20 hodin nejméně ve dvou semestrech,

církevní právo 7 hodin v jednom nebo ve dvou semestrech,

německé právo 10 hodin ve dvou semestrech,

říšské dějiny rakouské 5 hodin v jednom semestru,

filosofická přednáška na fakultě filosofické 4 hodiny.

Předměty druhého oddílu:

rakouské právo soukromé 18 hodin ve dvou semestrech,

rakouské právo obchodní a směnečné 7 hodin v jednom nebo ve dvou semestrech,

rakouské řízení soudní 12 hodin ve dvou semestrech,

rakouské právo a řízení trestní 10 hodin ve dvou semestrech,

všeobecné a rakouské právo státní 5 hodin v jednom semestru,

nauka správní a rakouské právo správní 6 hodin v jednom semestru,

národní hospodářství a národohospodářská politika 10 hodin ve dvou semestrech,

finanční věda se zvláštním vztahem k rakouskému finančnímu zákonodárství 5 hodin v jednom semestru.

Mimo to jsou povinnými přednáškami v jednom nebo v druhém oddílu:

tříhodinová přednáška na filosofické fakultě,
dějiny právní filosofie 4 hodiny,
všeobecná srovnávací a rakouská statistika 4 hodiny.

Jako doporučené přednášky, které ježt zajistiti, jsou:

právní encyklopedie,
rakouské právo horní,
právo mezinárodní,
soudní medicína,
účetnictví,
rakouské právo agrární se zřetelem na historický vývoj poměrů agrárních,
rakouské právo finanční,
srovnávací pravověda.

Z těchto předmětů jsou upraveny tři státní zkoušky a to tak, že státní zkouška historicko-právní sestává z práva římského, církevního, německého a říšských dějin rakouských;

státní zkouška judiciální z rak. práva soukromého, obchodního a směnečného, z civilního řádu soudního, z práva trestního a procesu trestního;

státní zkouška politická z všeobecného a rakouského práva státního, z nauky správní a rakouského práva správního, z národního hospodářství a politiky národohospodářské, z finanční vědy se zvláštním zřením k rakouskému zákonodárství finančnímu.

Po převratě byly tyto předpisy jen zcela zhruba přizpůsobeny změněným poměrům — jednak studiijní řád zákonem ze 27. května 1919, č. 290 Sb. z. a n., a nařízením vlády republ. Čsl. z 18. září 1919, č. 510 Sb. z. a n., jednak rigorosní řád naříz. vlády r. Čsl. ze 4. května 1920, č. 324 Sb. z. a n.

Studium zůstává rozděleno ve dva oddíly jako dosud, první stanoví se však pevně na tři semestry, kde na konci třetího nutno složit historicko-právní státní zkoušku.

V prvním oddělení římské právo z 20 hodin snižuje se na 16 hodin, církevní ze 7 na 6. Místo německého práva zavádějí se dějiny práva veřejného a soukromého ve střední Evropě, 8 hodin ve dvou semestrech, a místo říšských dějin rakouských dějiny práva v území republiky Československé po 6 hod. (v tom 1 hodina dějiny práva na Slovensku).

V druhém oddělení pouze změny názvu všech předmětů označených dosud jako rakouské právo, v právo československé. Jinak mění se tu pouze počet hodin práva ústavního, zvýšený z 5 na 6 hod.

Ve státnicích nahrazeno pouze právo německé středoevropským a říšské dějiny dějinami práva v území republiky Československé.

Současně přizpůsobena rigorosa státním zkouškám tak, že historicko-právní obsahuje právo římské, církevní, středoevropské a dějiny práva na území republiky Československé,

judiciální československé právo soukromé, obchodní a směnečné, řízení civilní a právo a řízení trestní,

politické právo ústavní, nauku správní a čl. právo správní, právo mezinárodní, polit. ekonomii (t. j. národní hospodářství a politika, finanční věda).

Nově bylo zavedeno, že rigorosum historicko-právní lze vykonati hned po třech semestrech, složil-li kandidát státní zkoušku historicko-právní s prospěchem alespoň dobrým. Podobně lze i judiciální nebo politické rigorosum ke konci osmého semestru, byla-li příslušná státnice předtím složena alespoň s dobrým prospěchem.

Z tohoto stručného přehledu jest tedy patrné, jak volným vývojem předmětů na právech přibývalo, jak došlo k rozdělení látky na historickou a judiciálně-politickou, a jak vedle starých zkoušek doktorských vznikly novější zkoušky státní, i jak se počet doktorských zkoušek samých valně měnil.